

ЗАШТИТНИЦА АЕВОГ БОКА ПРВЕ АРМИЈЕ

У НЕПРОХОДУ БОСУТСКИХ ШУМА И МОЧВАРА

Нову 1945. годину борци и руководиоци прославили су скромно и другарски. Ескадронима и водовима подељено је нешто поклон-пакета, који су стигли из позадине, из ослобођених села и градова у Србији и Срему. У пакетима је било разне хране, колача, чак и понека флаша пића. Пошиљаоци нису заборавили да у пакете ставе честитке, да испишу своје адресе, да борцима пожеле све најлепше, скори завршетак рата и живот у слободи. Коњаници су се радовали пажњи, неки су задржали честитке са адресама да се пошиљоцима јаве и захвале за новогодишње дарове. У тренутку наступања Нове године, коњаници су срдечно једни другима честитали, пожелели успех у наредним окршајима и пораз непријатељу.

Уочи Нове године јединице Првог пролетерског корпуса, кад су бугарске дивизије повучене са Сремског фронта, преузеле су борбене положаје од Сотина на Дунаву, преко Берака, Оролика, Привлаке, Отока, Врбање, до обале Саве. Наредбом Штаба корпуса јединице Пете крајишке дивизије су преузеле положаје Треће бугарске пешадијске дивизије на делу фронта од Сотина до Грабова. Прва пролетерска дивизија запосела је део фронта од Грабова до Оролика и заменила Осму бугарску пешадијску дивизију. Двадесет прва српска ударна дивизија је задржана на нешто проширеном одсеку фронта од Отока до Босута, а Једанаеста крајишка ударна дивизија је повучена из рејона Дјелетоваца у корпусну резерву у Илинце, Малу Вашицу и Товарник.

Прва коњичка бригада је добила наређење да се упути из рејона Шида у Адашевце, да контролише поплављене и тешко проходне терене Босутских шума и леву обалу Саве. Командант корпуса Пеко Дапчевић, политички комесар Мијалко

Тодоровић, начелник штаба Саво Дрљевић, начелник обавештајне службе Милош Вучковић и начелник Озне Момо Дугалић проценили су да се коњичке јединице могу свестрано користити: да патролирају, извићају и прикупљају податке о непријатељу, да откривају и хватају сараднике окупатора, да врше насилна извићања и садејствују са пешадијским јединицама у нападу на непријатељска упоришта и одбијању противнапада. Штаб бригаде правовремено је упознат шта се очекује од коњичких јединица и одмах му је препоручено да их темељно припрема и усмерава да ваљано извршавају разне борбене задатке.

На Нову годину, у 12 часова, јединице Прве коњичке бригаде кренуле су из Шида у Адашевце. Претходно су извршене солидне припреме за поседање терена Босутских шума, организовање извићања и патролирање. У томе су главну улогу имали штабови дивизиона и команде ескадрона. Уз помоћ топографских карата, командири ескадрона и водова, политички комесари и делегати водова, добро су проучили подводне терене Босутских шума, распоред села и насеља, сеоске путеве и железничку пругу према Сремској Рачи. Нису занемарени прелази преко Саве и њихова заштита. На крају је преостало да се претпоставке провере у пракси, да се ојачане коњичке патроле упуте да извиде и испитају недовољно познате терене. С тим се започело пре поласка из Шида, када је Штаб Првог дивизиона упутио даљинску патролу у рејон Моровића да извиди шта се тамо дешава и успостави везу са сарадницима на терену. О резултату тога патролирања Штаб дивизиона известио је укратко Штаб бригаде, 1. јануара 1945. године. У извештају се каже: »Стигла је наша патрола која је ишла у Моровић. Веза ће доћи сутра, најдаље до подне, која ће нас извести о даљним селима... «¹²⁾

Из поменутог извештаја се види да су предузете солидне мере да се коњаници добро обавесте о свему што се дешава, не само на терену који ће посетити и контролисати, него и у селима далеко од њихових положаја и рејона патролирања. Видљиво је, такође, да су постојали сарадници и обавештајци, спремни да прикупљају и достављају податке о непријатељу. Било је то, без сумње, знатно олакшање за обавештајног официра бригаде и његове помоћнике, а такође и за обавештајне официре дивизиона и њихове помоћнике. Уз њихово наредно свестрано ангажовање, уз појачана патролирања и стална из-

¹²⁾ Војноисторијски институт, број регистра 1/3, кутија 261. ., , „

виђања, могло се очекивати доста драгоцених података о распореду, бројном стању, наоружању и намерама непријатеља у упориштима у дубини Босутских и Спачванских шума, дуж леве обале Саве све до Брчког, затим у селима на десној обали реке, у североисточној Босни и рејону Бијељине.

Издужена маршевска бригадна колона брзо је стигла у Адашевце. Борци су смештени, према унапред утврђеном плану, у сеоске куће и споредне стаје. Више штала је коришћено за смештај коња и сточне хране. Мештани су били изузетно предусретљиви и коњаницима су нудили удобне и загрејане собе. Штаб бригаде сместио се у доста пространој и чистој сеоској кући. Услови за његов рад су били више него повољни и одмах се приступило решавању низа значајних послова. Уследили су извесне кадровске промене. Бошко Каралић постављен је за заменика команданта бригаде. Вршилац дужности командант Другог дивизиона постао је Лазо Билић, а вршилац дужности политичког комесара дивизиона Перо Танкосић.

Штаб бригаде је обавештен да је врховни командант Јосип Броз Тито наредио, 1. јануара 1945. године, да се формирају Прва, Друга и Трећа југословенска армија, чиме се омогућава ефикасније командовање крупним војним јединицама и боље садејство у циљу ликвидације немачких снага на Сремском фронту и шире, заправо у захвату горњег тока Дрине, Саве, Дунава и Драве. Прва армија, у чији је састав ушла и Прва коњичка бригада, настала је реорганизацијом Првог пролетерског корпуса. Њу су најпре сачињавале Прва пролетерска, Пета крајишка ударна, Шеста личка пролетерска, Једнаеста крајишка ударна и Двадесет прва српска ударна дивизија. Прва армија је бројала око 55.000 бораца и руководилаца. Њен командант је постао Пеко Дапчевић, генераллајтнант, а политички комесар Мијалко Тодоровић, пуковник.

Друга југословенска армија формирана је од Јужне оперативне групе дивизија које су дејствовале у долини Дрине, у источној и североисточној Босни. У њеном саставу било је око 63.000 бораца и руководилаца, не рачунајући неке јединице које су јој биле потчињене у оперативном смислу. За команданта армије именован је Коча Поповић, генераллајтнант, а вршилац дужности политичког комесара постао је Блажо Ломпар, пуковник.

Трећа југословенска армија формирана је од Шеснаесте, Тридесет шесте и Педесет прве војвођанске ударне дивизије. Њено бројно стање је било око 30.000 бораца. У оперативном

смислу били су јој потчињени Шести славонски и Десети загребачки корпус, јачине око 26.000 бораца и руководилаца.

О насталим променама и формирању трију југословенских армија, Штаб Прве коњичке је упознао штабове дивизиона и тако правовремено омогућио да се коњаници обавесте, поред осталог, да су практично заштитница левог бока Прве армије и да их то изузетно обавезује да непријатељу не допусте да их изненади и зађе на територију коју они обезбеђују и контролишу.

ПАТРОЛИРАЊЕ И ОБАВЕШТАЈНЕ АКТИВНОСТИ

Штаб бригаде оправдано је сматрао да се непознати терени Босутских шума и прилази Сави морају детаљно испитати, солидно обезбедити да непријатељске јединице не приреде неко изненађење и заћу у борбени распоред Прве коњичке. Дивизиони су одмах добили конкретне задатке: распоред одласка на положаје, правце патролирања, обавештајног извиђања, одласка у позадину непријатеља и прикупљања података о његовим упориштима. Други дивизион је усмерен према Моровићу и Сремској Рачи. Он је посео положај јужно од Адашеваца, преко Моровића, до Сремске Раче, заправо до ушћа Дрине у Саву, с тим да ојачане извиђачке патроле упућује према Јамени и Босуту. Из сачуваног извештаја Штаба Другог дивизиона, 2. јануара 1945. године, занимљиво је поменути како се наступало и шта се дешавало. Коњаници су несметано стигли у Моровић и продужили даље. Намеравали су у Сремску Рачу да се тамо разместе и бивакују. Надошле воде нису дале да коњаници јашу поплавленим друмом, па су морали ићи каменим насипом железничке пруге. Убрзо се показало да се коњи, идући преко железничких прагова, озлеђују и тешко крећу. Вршилац дужности команданта Лазо Билић и вршилац дужности политичког комесара Перо Танкосић одлучили су да се једна патрола упуту у Сремску Рачу, село Босут и Јамену, да прикупља податке и обавести шта се тамо догађа. Дивизион се вратио у Моровић да сачека извештај своје патроле и сместио се у сеоским кућама. Истовремено је поставио јача осигурања западно од села да спрече наилазак непријатеља из нешто удаљенијих упоришта у Босутским шумама. Ојачана патрола вратила се са донекле неочекиваним новостима. Њен вођа рапортирао је претпостављеним старе-

шинама да је Сремска Рача скоро без живе душе, да су у њој нађена свега 4 мештанина, а да су и они бежали од својих кућа. За скривање су имади разлога. Наиме, нешто раније су четнички кољачи прешли преко Саве, ухватили једну старицу, ни криву - ни дужну, ножевима је искасапили и отишли на-траг. У селу Босуту, опустошеном од усташког ножа, скоро и да није било никаквих услова за нормалан живот. Вођа патроле је то образложио додатним објашњењем да су скоро свуда постављене нагазне мине и мине изненађења. Напуштена и залутала стока и разна дивљач наилазила је на мине, тако их активирала и страдала. Цео терен, иначе, био је толико поплављен да се једино могло ићи насипом железничке пруге и заштитним насипом поред поменутих села. У Јамену се могло стићи само чамцем, разуме се, обазриво и под окриљем мрака. У том ризичном послу патрулу је заменио обавештајни официр дивизиона и његови пратиоци. Они су чамцем стигли у Јамену и открили да тамо нема сталне непријатељске посаде. Обавештајни подаци упућивани су команданту Прве коњичке бригаде и Обавештајном одсеку Прве армије. Они су временом постајали садржајнији, а тиме драгоценији и кориснији у приређивању изненађења непријатељу и угрожавању његових упоришта у рејону Босутских и Спачванских шума.

У часовима када је Аруги дивизион из Моровића упућивао патроле и обавештајце на леву обалу Саве, затим на њену десну обалу да се дозна стање у Семберији, Бијељини и околини, Први дивизион, после једнодневнoг одмора, добио је задатак да извиди рејон Липовца и докучи шта се тамо дешава. У Липовац је упућен Први ескадрон, са командиром Миланом Борјанићем и политичким комесаром Драгом Јовичићем. Коњаници су ишли пешке, ноћу 3. јануара, користили земљане насипе, а где њих није било газили су преко залеђених мочвара и каљуга. Тога дана, наиме, нагло је захладнело и мочварни терени били су оковани ледом. Коњаници су опрезно ушли у село и нису наишли на отпор непријатељских јединица. Иако преморени од напорног ноћног маршевања, коњаници су морали на истурене положаје на прилазима селу. Први вод, с командиром Стевом Цвркаљом и делегатом Васом Пајићем, распоредио се северозападно, Други вод, са командиром Миланом Скенџићем и делегатом Иваном Ношићем, западно и Трећи вод, са командиром Душаном Нулићем и делегатом Иваном Топићем, југозападно од Липовца. У време избијања Првог ескадрона, у поменуто место, нешто северни-

је, код Подграђа, Комлетинаца и Немаца, беснела је жестока борба и гранате су често експлодирале. Команда ескадрона није могла докучити шта се тамо уистину дешава и Првом воду је наредила да пошаље појачану извиђачку патролу ближе месту очигледно тешког окршаја. Патрола се вратила са неповољним вестима да су бригаде Двадесет прве српске ударне дивизије: Четврта, Пета, Двадесет прва и Тридесет прва изложена жестоком удару и деснокрилном обухвату надмоћнијих немачких јединица, ојачаних тенковима и самоходним оруђима. Коњичка патрола, разумљиво, није могла сазнати које немачке јединице потискују јединице Двадесет прве српске ударне дивизије, колико су бројно јаке и какве намере имају.

- НЕПОСРЕДНА И ПОСРЕДНА ПОМОН V СУЗБИЈАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА

Из сачуваних немачких докумената се види да су у нападу учествовале две снажне борбене групе: »Бургемајстер« и Борбена група 7. СС немачке дивизије »Принц Еуген«, јачине око 10.000 војника и официра. Њих је подржавало око 30 тенкова и самоходних оруђа 202. немачког тенковског батаљона и Јуришног самоходног артиљеријског дивизиона »Скендерберг«. Први ескадрон Првог коњичког дивизиона остао је скоро 24 часа у рејону Липовца, пратио шта се дешава северно и западно од његових положаја и правремено обавештавао Штаб дивизиона да Немци, ценећи по жестокој пуцњави, напредују у дубину борбеног распореда јединица Двадесет прве српске ударне дивизије. Обавештења су достављена Штабу Прве коњичке и уследило је наређење да дивизиони и ескадрони буду спремни за упуштање у окршаје, да се појачају извиђања и патролирања на свим правцима које су коњаници контролисали и обезбеђивали.

Немачки генерали намеравали су да муњевитим обухватним нападом и ударом у чело фронталног распореда уклеште јединице Двадесет прве српске ударне дивизије у рејону Отока, Комлетинаца, Доњег Новог Села, лакта Босуца и села Нијемаца, да им нанесу осетније губитке и да их одбаце преко реке. На тај начин могли су се унеколико растеретити сталног притиска на железничку пругу и друм између Брчког и Винковаца, а посебно на деоницу између Отока и Врбање. После једночасовне артиљеријске припреме Немци су вешто иско-

ристили недовољно обезбеђени простор на левом крилу Двадесет прве српске дивизије и пожурили, уз подршку тенкова, да јој дођу за лећа и прекурате одступницу од Отока и Комлетинаца. Борба је одмах попримила изузетно драматичан и тешко предвидљив ток. Најжешћи напад најпре су претрпели борци Двадесет прве српске ударне бригаде, на левом крилу дивизијског борбеног распореда, југоисточно од Отока, дуж друма за шуму Градину и Спачву. Немачки 14. СС пук, заправо ојачана Борбена група 7. СС дивизије »Принц Еуген«, брзо је извео бочни маневар преко залећеног мочварног земљишта у Спачванским шумама, на простору Иванетићевог и Бурђевићевог стана, трчећи зашао за лећа Двадесет првој српској ударној бригади, уз подршку бело обојених тенкова и самоходних оруђа, извршио силовит јуриш и постигао планирани почетни успех. Изненађени борци Двадесет прве српске ударне бригаде пружали су отпор надмоћнијем нападачу и узмицали једино могућим правцем - према Госпојинским њивама. Охрабрени постигнутим успехом, Немци су журили да избију на друм између Комлетинаца и села Нијемаца да спрече одступницу осталим бригадама Двадесет прве српске ударне дивизије: Четвртој, Петој и Тридесет првој српској ударној, да их сасвим опколе, тако одвоје од сопственог залећа и силовитим нападима постепено уништавају.

О тешким тренуцима обавештен је Штаб Двадесет прве српске ударне дивизије, који се налазио у селу Нијемцима, под чијом је командом била и Прва коњичка бригада. Штаб дивизије одмах је размотрио новонасталу борбену ситуацију, о свему обавестио Штаб Прве армије и одлучио да Четврта и Тридесет прва српска ударна бригада бране сопствене положаје код Отока и Привлаке, чак и по цену знатнијих жртава. С друге стране, противнападима се морало одупирати Немцима и извлачити из ватреног обруча. Стање на бојишту брзо се мењало. Стога је било тешко правовремено донети праве одлуке о најповољнијим правцима за нападе и најоптималнијој употреби јединица. Командант дивизије Милоје Милојевић наредио је Петој српској ударној бригади, која се налазила у дивизијској резерви у Доњем Новом Селу, да одмах уђе у борбу и штити озбиљно угрожено лево крило дивизијског борбеног распореда. Истовремено се могло рачунати на увођење у борбу целе Прве коњичке бригаде у директни судар са непријатељем, али је она била доста удаљена од места жестоке борбе и имала је задатак да непрестано штити лево крило борбеног

распореда Прве армије и правац од леве обале Саве, њен део од Сремске Раче узводно до Јамене и даље. Коњичке јединице истовремено су патролирале у дубини Босутских шума, извиђале, долазиле до непријатељских упоришта и биле спремне за демонстративне и остале нападе.

Противудар Немаца завршио се тако што су се јединице Двадесет прве српске ударне дивизије једва извукле из обруча и умакле преко Босута. У кидању непријатељског ватреног клина и борбеног распореда, у јуришу на тенкове, оне су имале знатних губитака: 182 мртва, 308 рањених и 315 несталих бораца и старешина.

Агресивном непријатељу морало се супротставити, поготово кад је овладао Комлетинцима, Доњим Новим Селом и селом Нијемцима, чиме је сопствени фронт померио на исток, ужурбано се утврђивао на достигнутој линији и намеравао напред. Штаб Прве југословенске армије, с командантом Пеком Дапчевићем и политичким комесаром Мијалком Тодоровићем правовремено је реаговао на непријатељски изненадни и муњевити удар. Првој пролетерској и Петој крајишкој козарској ударној бригади је наређено да се хитно упуте у рејон села Нијемаца и супротставе њемачким јединицама у наступању. Шеста личка пролетерска дивизија - која се налазила у Београду, на пренаоружању, попуни људством, реорганизацији и предаху - добила је наређење да пожури у сремску равницу и преузме положаје јединица Двадесет прве српске ударне дивизије.

Чим је добио обавештење да су јединице Двадесет прве српске дивизије изложене жестоком нападу, Штаб прве коњичке бригаде одмах је правилно реаговао, дивизионе и ескадроне припремио да могу, тако рећи, галопом кренути у сусрет непријатељу и упустити се у борбу. У очекивању наређења за покрет, командант и политички комесар бригаде, са члановима штаба, желели су добити најсвежије податке о стању на фронту који су браниле јединице Двадесет прве српске ударне дивизије. Обавештајном официру Првог дивизиона Гојку Шевићу, наређено је да се упуте према месту огорчене борбе и прикупи најсвежије податке. Он је пошао са групом коњаника, пратилаца, добро наоружаних, вичних извиђача, борби изблиза и приређивању изненађења. У Илинцима су наишли на мање јединице Пете и Двадесет прве српске бригаде и дознали да стање на фронту није повољно. Обавештајни официр није се задовољио непотпуним обавештењем и

одмах је продужио према селу Нијемцима, на реци Босут, у коме је врило од пуцњаве, што је потврђивало да жестока борба траје. На једном салашу, у близини Нијемаца, Шевић је наишао на једног обавештајног официра који се служио пољским телефоном и знао, приближно тачно, шта се дешава на правцу одакле су фијукала зрна и понеко кресало оголеле грање дрвета изнад њиховог заклона. Он је, наиме, потврдио да су у борбу у селу Нијемцима ступиле јединице Прве пролетерске, Пете крајишке козарске ударне и зауставиле непријатеља. Истовремено је Трећа крајишка пролетерска бригада угрожавала нападаче западно од Нијемаца и намеравала да пређе преко Босута. Из свега је произишло да се прешло у противнапад на непријатеља у Нијемцима, и то са северне, источне и јужне стране. Залећени Босут могао се прећи, без већих тешкоћа, поготово ноћу, да би се непријатељ непосредније угрозио и присилио да одступи. Први батаљон Пете крајишке козарске бригаде умешно је искористио погодности, лавовски се окомио на Немце на супротној обали реке и успео их донекле потиснути са достигнуте линије. Обавештајац Шевић није могао да докучи јачину непријатељских јединица, али је установио да су уништена 2 непријатељска тенка. На крају извештаја Штабу Прве коњичке додао је да ће се још задржати у рејону Нијемаца и одмах известити о насталим променама.

Командант и политички комесар бригаде стално су одржавали везу са командантима и политичким комесарима дивизиона, тако бринули да се приправност јединица одржи на највишем степену и бригадни положаји добро чувају. И више од тога. Штаб бригаде је проценио да би добро било угрозити непријатеља у утврђеним упориштима у Батровцима, Липовцу и Подграћу. У њима је било, према најновијим подацима, око 600 добро наоружаних непријатељских војника. У припреми напада се испоставило да је најпогодније да се коњаници обрачунају са непријатељем у Батровцима и уздрмају његову деснокрилну одбрану. Нападом коњаника желело се постићи толико да Немци издвоје неке своје јединице, да ојачају упоришта у Босутским и Спачванским шумама и тиме смање притисак на делу фронта у рејону Нијемаца и Комлетинаца.

Ескадрон коњаника запутио се, 5. јануара 1945. године, према Батровцима и бринуо да што дуже остане неоткривен. Наоружани аутоматским оружјем и ручним бомбама, коњаници су рачунали на успех и опрезно подилазили добро браћеном упоришту. Командир и политички комесар ескадрона

били су у стрељачком строју и водове су усмерили мање тученим простором. Усташе и Немци касно су приметили ко им се приближава, отворили су ватру из сеоских кућа, заклона и ровова. Узвраћено им је пуном мером и одмах су схватили да се неће добро провести. Почели су узмицати у дубину села и ка његовој западној страни да би се лакше извукли испод убитачне ватре аутоматског оружја коњаника. Командири и делегати водова предњачили су у наступању и коњанике су упућивали да силније ожежу противника који није штедео муницију и зазирао од повремених мањих противнапада. Озбиљнију ватрену препреку коњаницима је представљало усташко митраљеско гнездо иза раскрснице двеју сеоских улица и оно се морало опрезно неутралисати. Јавили су се двојица добровољаца и пузећи, са одшрафљеним ручним бомбама, запутили да окушају сопствену умешност у ућуткивању несносне митраљеске паљбе. Цео вод коњаника им је давао подршку и охрабрење, тукући јединачном паљбом и краћим рафалима, да се приближе загриженим усташким митраљесцима и активирају ручне бомбе. Уследиле су три експлозије, у висину је полетело раскомадано тело нишанције и влажни бусенци земље. Паљба је замрла. После неутралисања њиховог митраљеског гнезда, усташе и Немци су увидели да их задржаваће у Батровцима може још скупље коштати и брзо су умакли према Липовцу. Коњаници су остали цео дан у селу, добро пазили да се непријатељ не врати и пређе у противнапад.

Истог дана коњаници су добили задатак да претраже Сремску Рачу и Јамену. У том правцу кренули су борци Другог ескадрона Првог дивизиона и строго су бринули да не буду изненађени. Претпостављало се, наиме, да Немци, усташе или четници кришом могу прећи Саву и запосести приобална села. Командир ескадрона Стево Цвркаљ, политички комесар Иван Кошић и заменик политичког комесара Иван Топић предочили су командирима и политичким делегатима водова Бури Поповићу, Крсти Божићу, Јови Кесићу, Милисаву Јовановићу, Марку Гвозденовићу и Божићу Ранчићу да се опрезно улази у Сремску Рачу и Јамену. Коњаници су наступали с оружјем на готовс, сеоске куће користили су за заклоне и систематски их претраживали. Све је одисало неизвесношћу и непријатном, тајанственом тишином. Коњаницима су највише сметала опустела огњишта, сеоска дворишта и улице. После солидно извршеног задатка, ескадрон се вратио у Адашевце и Штаб дивизиона је детаљно обавештен да ништа необично није откривено.

V Штабу бригаде је одлучео да коњичке јединице престано контролишу леву обалу Саве, да спрече, у случају потребе, долазак непријатељских јединица из североисточне Босне и Босутских шума и њихово уклињавање у леви бок јединица Прве армије. Вршиоцу дужности команданта дивизиона Лази Билићу и вршиоцу дужности политичког комесара Пери Танкосићу наређено је да један ескадрон одмах опуте према обали Саве, Сремској Рачи и Јамени. Они су одлучили да Први ескадрон, са командиром Душаном Букићем, политичким комесаром Живком Тијанићем и замеником политичког комесара Љубомиром Миланковићем, добро припремљен и наоружан, крене у означеном правцу. Командири водова и делегати Лзубап Босиочић, Бранко Дражић, Јозо Рок, Душан Копривица, Марко Шијан и Стево Поповић умешно су бринули о наступању и поседању положаја и нису доживели никакво изненађење.

Док су коњичке јединице успешно држале положаје и контролисале Босутске шуме, из Београда су пристигле јединице Шесте личке пролетерске дивизије: Прва, Друга и Трећа личка пролетерска и Двадесет друга српска ударна космајска бригада. Оне су преузеле део линије фронта који је раније штитила Двадесет прва српска ударна дивизија. Фронт је одмах стабилизован и спречено је наступање Немаца. Предузимани су и противнапади да би се одбацили са достигнуте линије. Јединице Двадесет прве српске дивизије повучене су у Бачинце и Гибарац да се одморе и реорганизују. Прва коњичка бригада привремено је стављена под команду Штаба Шесте личке пролетерске дивизије и задржана на истим положајима.

ДАНИ РАЗНОВРСНИХ АКТИВНОСТИ

Изравнавање и стабиљивање линије одбране у лакту реке Босут, од села Нијемаца према Доњем Новом Селу и Босутским шумама, пристизање јачих непријатељских снага у североисточну Босну и рејон Брчког, Жупање, Винковаца и Вуковара, условили су извесно прегруписавање јединица Прве армије, учвршћивање њихових првих одбрамбених линија, постављање разних препрека, противтенковских и нагазних мина, планирање и изградњу резервних положаја. И Немци су појачавали своју Зелену линију и вршили замену јединица на борбеним положајима. Немачка 41. пешадијска дивизија, чије

су јединице ужурбано пристизале на Сремски фронт, пружимала је положаје од Подграђа према Комлетинцима, Оролику и Бераку. Испред линије ровова јединица Шесте пролетерске дивизије распоређен је 1.232. немачки гренадирски пук. Нешто јужније, ближе левој обали Саве, испред положаја и простора за контролисање дивизиона и ескадрона Прве коњичке бригаде, биле су знатне усташке, домобранске и немачке снаге. Њихов број, с обзиром на покретљивост, мењање положаја и упоришта, тешко се могао тачно докучити. Обавештајни официри даноноћно су трагали да открију стварно стање у борбеном распореду непријатеља у Босутским шумама, настале промене, о свему обавештавали Штаб Прве коњичке бригаде, а то значи посредно и Штаб Прве армије. Испред положаја Прве пролетерске дивизије, у рејону Оролика и Берака, била су два немачка пука: 1231. и 1230. гренадирски 41. немачке пешадијске дивизије. Пред положајима Пете крајишке ударне дивизије, у рејону Сотина и Миклушеваца, налазили су се 737. и 749. пук 117. немачке ловачке дивизије. Немачким пуковима, на првој борбеној линији, биле су придодате противтенковске батерије, а остала артиљеријска оруђа за подршку налазила су се нешто иза, распоређена у дубини одбрамбене зоне, одакле су се скоро свакодневно оглашавала, гранатама засипала положаје јединица Шесте личке пролетерске дивизије. Њиховог удара била је, углавном, поштеђена Прва коњичка бригада, чије положаје, с обзиром на њену покретљивост, непријатељ није успео открити.

Штаб Прве коњичке није ништа препустио случају и стално је тражио да све беспрекорно функционише. О томе су се непосредно старали командант Срећко Стојадиновић, политички комесар Карло Шуман, заменик команданта Бошко Каралић, заменик политичког комесара Буро Шаиновић и начелник Штаба Стево Борота. Разрађен је дуго примењивани начин одласка дивизиона на истурене положаје, њихово замењивање, успостављање везе са суседним јединицама и остало. Штаб бригаде, са приштапским јединицама и једним дивизионом, обично се налазио у Адашевцима, а други дивизион у Моровићу, на истуреним положајима и обезбеђењу. Положаји Прве коњичке бригаде, војнички цењено, били су доиста неповољни за одбрану и предузимање већих напада. Непријатељ је могао, будући да се немачка Група армија »Е« извлачила из долине Дрине и североисточне Босне преко Брчког у позадину Сремског фронта, одвојити део снага да форсирају Саву у

рејону Сремске Раче и Јамене и угрозе положаје Прве коњичке бригаде. Ништа мања опасност није претила с чела, из више упоришта у пределу Спачванских и Босутских шума, од друма и железничке пруге између Брчког и Врбање. Природне препреке, разливене воде и тешко проходно мочварно земљиште, истина, спречавали су непријатеља да употреби тенкове и самоходна оруђа. А без њихове подршке сувише би се ризиковало и изостали би жељени резултати. У подводном земљишту Босутских шума коњаници нису могли, због плављења, изградити чврсту одбрамбено-фортификацијску линију, сличну оној коју су урадиле остале јединице Прве армије, на оцедитом земљишту од Комлетинаца преко Оролика и Берака до Сотина на Дунаву. На нешто издигнутијем земљишту, на насипима, грађени су привремени заклони и копани ровови. У њих је доношена слама да би се изоловали од влаге и учинили сношљивим за боравак коњаника.

Штаб дивизиона, распоређеног да чува и брани положаје, налазио се у Моровићу и бринуо да ескадрони беспрекорно извршавају низ значајних задатака. Како је то практично остваривано? Један ескадрон обично се налазио на положају, на простору између Моровића и Батроваца, а други је упућивао вод коњаника да извиђају пределе према Јамени и Страшинцима. Два преостала вода задржавана су у Моровићу, у дивизијској резерви, затим за наизменичну смену вода који се налазио у извиђању непријатељских положаја и упоришта. Коњаници водова, задржаваних у Моровићу, имали су доста обавеза. Они су вршили стражарску службу, обезбеђивали Штаб дивизиона, коњовоцима помагали да коње редовно нахране, тимаре и очисте. Истовремено су патролирали у околини села и пазили да се групе непријатељских војника не поткраду у њихово боравиште. После седам дана ескадрон из Моровића преузео је положаје ескадрона према Батровцима и улоге су замењене. Дивизион на положају обично је замењиван после 15 дана напорних извиђања и даноноћних обезбеђења и упућиван у Адашевце да изводи војну и политичку обуку и остале активности од значаја за његову борбену готовост. У борбеном обучавању коњаника посебна пажња је посвећивана јахању, употреби ватреног оружја приликом јахања и пешачења и употреби сабље. У десетодневном оперативном извештају Штаба Првог дивизиона, и поред тога што се налазио на истуреном положају, јасно се види да обука није занемаривана ни у таквим приликама. У концизном опису занимања, 6.

јануара, саопштава се и ово: »Рад са сабљама до подне. После подне политички рад«.¹³⁾

Из поменутог извештаја се види да је пажња посвећивана здрављу коњаника, да су вршена вакцинисања и здравствено просвећивање. Коњаници су непрестано поучавани да брину о личној хигијени, да коње редовно чисте и воде рачуна о њиховом здрављу. У том циљу вршена су вакцинисања да се борци и коњи заштите од заразних болести. Санитетско особље највише је бринула појава заразне жутице и тифуса. Борцима је указивано да се заразна жутица преноси прљавим рукама, да је прање руку, пре узимања јела, неопходно и обавезно. Узрочници трбушног и пегавог тифуса, то се добро знало, били су прљава вода и вашке. Свакодневно су радила партизанска бурад у којима је одећа бораца излагана врелој пари и вашке, преносиоци пегавог тифуса, успешно су уништаване. У Адашевцима је било услова да се војнички веш редовно пере. Коњаници су то редовно користили, чисто одевени вршили борбене и остале задатке.

Из поменутог десетодневног извештаја Штаба Првог дивизиона сазнаје се да је 7. јануара 1945. године, православни Божић, био дан одмора, без војне и политичке обуке. Не располаже се детаљнијим подацима како је Божић слављен, будући да је то сматрано народним обичајем, али се у поменутом извештају констатује, да је дисциплина коњаника, за разлику од претходних 8 дана, попустила и да је било непогребне пуцжаве. Из наведеног није тешко закључити да су неки коњаници били прилично слављенички расположени, да су себи дали одушка пуцјавом и узалудним трошењем муниције.

Простор приобалног дела Срема и Босутских шума коњаници никада нису испуштали из вида. Ојачане патроле, водови и ескадрони, упућивани су у мочварне непрегледе, дуж обале реке Саве, да све добро извиде, процене и правовремено обавесте Штаб дивизиона шта су приметили. У том смислу Први ескадрон Првог дивизиона држао је положај испред Моровића и један вод упутио у Грк, данашње Вишњићево, да докучи какво је тамо стање и услови за повремени боравак коњаника. Командир вода обавестио је командира ескадрона да Вишњићево није поплављено, да је мало мештана у селу, да има услова за смештај коњаника и коња. Други ескадрон упућен је за Сремску Рачу, на знани терен, али се ту увек могло доживети изненађење, ако се има у виду да је непријатељ контролисао североисточне пределе Босне, долазио у Босанску Рачу и могао преко Саве да пређе у Срем. Коњаници су упоз-

нати са таквом могућношћу и ириремљени да избегну непријатна изненађења. Прилази Сремској Рачи били су сасвим поплавлени и коњи се нису могли јахати без ризика да потону у муљ и живо блато. Командир ескадрона је одлучио да се коњи оставе у Вишњићеву и коњаници пешке продуже у Сремску Рачу. На том терену налазио се један батаљон бораца Прве личке бригаде. С њима је успостављена веза и садејство, правац од обале Саве и приобалних Босутских шума добро је осигуран да би се осујетио налет непријатеља.

ПОЈАЧАНЕ ИЗВИБАЧКЕ И ОБАВЕШТАЈНЕ АКТИВНОСТИ

Прва коњичка бригада, без сумње, имала је знатног удела у извиђачкој и обавештајној активности јединица Прве армије. Подаци о непријатељу су прикупљани на доста широком простору, чак и на терену који је припадао Другој армији, у Семберији и код Бијељине. У томе су значајну улогу имали обавештајни официри Бригаде и дивизиона и њихови помоћници. Они су свакодневно крстарили тереном, залазили у позадину непријатеља, проналазили патриотски распложене мештани у више села да им помажу.

Из сачуваних докумената се дознаје да је обавештајни официр Владимир Милетић обавестио команданта бригаде, 7. јануара 1945. године, да на сектору Вишњићева, Босута и Морвића нема никаквих новости и промена. Код Врбање, упоришта доста удаљеног од положаја Прве коњичке, стање је било другачије. Обавештајни официр је написао да непријатељско упориште добија појачање, да је пристигла сатнија усташа, да копају ровове и саобраћајнице. Из тога се одмах могло закључити да се непријатељ припрема за одбрану и да неће олако напустити значајно упориште. Помиње се пребацивање четника из северне Босне у Срем. Из разговора са сељацима обавештајац је сазнао да се бандити више не усуђују да преплове Саву и заћу у Босутске шуме. Плашили су се коњаничких патрола и заседа и задржавали на десној обали реке. Три дана касније обавештајни официр обавестио је Други одсек Прве армије да се у Црнељеву, на десној обали Саве, налази четнички штаб и 300 четника, да су наоружани пушкама и са 5 пушкомитраљеза, да патроле упућују до Бродца и Балатуна. О Немцима је јављено да повремено одлазе из Бијељине до Босанске Раче, да су довели батерију топова у

Дворове, да се ту закопавају и уређују ватрени положај. Говор-кало се да четници намеравају да мобилишу све мушке главе од 15 до 50 година старости у североисточној Босни. Да би избегли четничку мобилизацију млади људи су бежали преко Саве, пристизали у Прву коњичку бригаду и тражили да остану у њеном борбеном строју. На крају сажетог извештаја констатује се да су 100 немачких војника, наоружаних пешадијских оружјем и тешким минобацачем, стигли у Балатун, вршили извиђање и отишли назад.

Извиђачи и обавештајци строго су контролисали прелазе преко Саве, од Сремске Раче узводно скоро до Гуње, затим правац према Бијељини и долини Дрине. Коњичке извиђачке патроле проналазиле су чамце за превоз преко реке, држале их под контролом или потапале да их непријатељ, у случају налета из североисточне Босне, не би искористио и лакше прешао на леву обалу. У Сремској Рачи, уз обалу Саве, наћена су три осредња чамца, а један већи примећивао се на другој страни реке, привезан испод оголеног дрвета. Обавештајни официр је проценио да велики чамац не сме остати на супротној обали и тражио је добровољце да се мањим чамцем, штићени од својих другова, запуте преко реке. Јавио се вод коњаника да изврши не мало опасан задатак. Одабрана су тројица, а остали су будно мотрили шта се дешава и напуњено оружје држали на готовс. У сутон дана коњаници су се домогли великог чамца и спретно га довели обали коју су даноноћно контролисали. Њихови другови одмах су похитали да им честитају, а нису изостале похвале обавештајног официра и командира вода.

Чамци су коришћени да се обавештајци и извиђачи повремено превезу преко Саве и запуте у борбени распоред непријатеља да би прикупљали драгоцене податке. У појединим местима и упориштима, далеко од положаја Прве коњичке, обавештајци су имали заиста поуздане сараднике, од којих су добијали детаљне извештаје о свему што се тренутно дешава у редовима непријатеља на томе терену, у мањим и већим упориштима. Подаци су добијани од млаћих људи из североисточне Босне - из Великог села, Бродца, Црњељева и осталих места - који су одбијали четничке позиве за мобилизацију, бежали преко Саве и тражили да ступе у јединице Прве армије. Обавештајни извештај, 9. јануара 1945. године, потврђује да је у Доњем Бродцу било, 50 немачких војника, у Балатуну око 100, где су преданили и увече одлазили у Бијељину. Кад се

узме у обзир време и правац повлачења јединица немачке Групе армија »Е« из долине Дрине, преко Бијељине за Брчко, није тешко закључити да су доласци њихових водова и чета у поменута села били срачунати да боље осигурају сопствени десни бок, да спрече изненађења од положаја Прве коњичке бригаде, од Јамене и Сремске Раче. То потврђује и сазнање да су Немци запиткивали мештане за правац према Босанској и Сремској Рачи. Два дана касније Штаб Прве коњичке бригаде послао је извештај оперативном одсеку Штаба Прве армије у коме се, поред осталог, констатује: »Јуче је кроз Доњи Бродац за Велино Село према Босанској Рачи прошло око 50 Немаца са 4 тешка митраљеза, 2 тешка бацача, а за њима још један топ са посадом од 15 Немаца.

Ове податке добио је наш обавештајни официр од одговорног друга кога је послао у Велино Село.

Такође се јуче чула пуцњава из аутоматског оружја из правца Бијељине... «

Појачана извиђачка и обавештајна активност била је увод у све интензивније прикупљање података и откривање намера непријатеља на делу Сремског фронта који је штитила Прва коњичка бригада и шире.

КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНИ РАД И ОСТАЛО

За време боравка коњичких јединица у Адашевцима и Моровићу, када није било већих сукоба са непријатељем, пажња је посвећивана унапређењу културно-просветних активности, издавању ескадронских, дивизионских и бригадних новина. Најписменији коњаници у ескадронима добијали су задужења да пишу о борбеним и осталим догађајима у њиховој средини, да то достављају редакцијама својих зидних новина за приређивање и објављивање. Зидне новине биле су најпогоднији облик обавештавања о скоро свему што се дешава у ескадронима и водовима. Политички комесари ескадрона, њихови заменици и делегати водова имали су знатног удела у припремању и одабирању садржаја зидних новина. Оне су, према сећањима њихових творца и читалаца, садржајно биле актуелне и занимљиве. Описивани су најактуелнији политички догађаји, нека врста ударног уводника, борбена залагања водова и појединаца, снажљивост, примери несребичности и другарства, сусрети и сарадња са мештанима, поуке из јахања, здравстве-

ни савети и остало. Текстови су илустровани занимљивим цртежима и виџетама. У зидним новинама било је пошалица анегдота и кариктура на рачун извесних слабости и неспретности појединих коњаника.

Бригадни лист изискивао је више новинарске и уређивачке умешности. Прилози су морали бити квалитетнији, разноврснији, да коњанике и остале читаоце довољно информишу о суштинским збивањима на ратиштима у нашој земљи и свету, у јединицама Прве коњичке бригаде и догађајима на Сремском фронту. Чланови Штаба бригаде, у првом реду политички комесар Карло Шуман, заменик политичког комесара Буро Шајиновић и остали, својски су настојали да бригадни лист буде што садржајнији и технички дотеранији. А то се није могло обезбедити без искуснијих зналаца писане речи. Почетком 1945. године, на срећу, у Прву коњичку бригаду стигло је неколико средњовечних, образованих људи, чак и један новинар, који су тако распоређени да се максимално укључе у културно-просветни рад и квалитетно га унапређују. Они су у ескадронима и дивизионима држали разна предавања, уређивали зидне новине и помагали у осмишљавању приредаба. Новинар Милан Николић задржан је у Штабу бригаде да уређује бригадни лист, да проналази сараднике и захтева да пишу. Он је, такође, прикупљао податке о борбеним дејствима Бригаде и писао запажене прилоге.

У Адашевцима су формиране хорска и драмско-дилетантска секција Прве коњичке бригаде. У њихов рад укључивани су талентовани певачи и коњаници са смислом да нешто рецитију и одглуме. Они су имали доброг хоровађу који је користио сваки слободни тренутак да другове окупи да уче и увежбавају борбене и остале песме. Руководилац драмске и дилетантске секције састављао је занимљиве програме, одабирао разне драмске текстове и скечеве, погодне за извођење пред коњаницима и народом. Извођачима је делио улоге, помагао им да се добро припреме, одушеве бројне гледаоце и заслуже спонтане аплаузе.

На утрини, југоисточно од Адашеваца, поред борбене, извођена је нека врста спортске обуке. Млади коњаници, у првом реду добровољци, поучавали су коње за смело прескакање препона. У почетку је било зазирања, снебивања, појединци су и одустајали, из страха да не страдају заједно са коњем, али се то временом превладало и постизани су задовољавајући резултати. У Адашевцима, у присуству бројних мештана и

коњаника, одржано је запажено такмичење у савлађивању препона. Победници су добили заслужене награде, али њихова имена, на жалост, нису запамћена.

ЗНАЧАЈНО ПАРТИЈСКО ПИСМО И ТИТОВА ПОСЕТА

У јединицама Прве коњичке бригаде свакодневно је посвећивана знатна пажња политичком и партијском раду. Политички комесар бригаде и његов заменик, политички комесари дивизиона и ескадрона и њихови заменици, заједнички су планирали дневну, седмодневну и дугорочнију политичку обуку бораца и старешина. Предавачи су гемељно припремали да коњаницима тумаче бројна актуелна идејна питања и најновије политичке догађаје. Њима је обезбеђивана, колико се то могло у сложеним ратним условима, одговарајућа литература и штампа.

Побољшању и унапређењу политичког и партијског рада у Првој коњичкој бригади знатно је допринело Писмо Централног комитета КПЈ, усвојено 14. јануара 1945. године, које је одмах упућено свим партијским руководствомима, политичким комесарима армија, корпуса, главних штабова, дивизијским партијским комитетима, да нижа партијска руководства и чланство упознају са његовим инструктивним садржајем. У поменутом писму наглашено је неколико значајних дугорочних циљева у текућој партијско-политичкој активности, који су се подједнако односили на Прву коњичку и остале бригаде у рововима Сремског фронта. Најпре је речено да се секташтво и ускогрудост у примању младих у редове Партије, поготово кад се ради о прекаљеним и одважним борцима, морају сузбијати и ликвидирати. Није прећутано да има случајева да се искусни и стари борци, такође, не укључују у Партију иако су јој одани и борбеношћу то стално доказују. Наглашено је да: »Треба водити рачуна о томе да се на фронту најбрже и најбоље проверава оданост ствари народа и Партије, да на фронту сваког дана сазревају десетине и десетине нових бораца за Партију... « Та констатација важила је без сумње, за борце и старешине Прве коњичке бригаде, који су свакодневно давали све од себе у борби за слободу и лепшу сутрашњицу.

Нису мимоиђена ни нека војна питања нити савремени начин ратовања. Указано је, наиме, да фронтални начин ратова-

ња и пораст јединица Народноослободилачке војске захтевају неодложно и брзо стварање модерне војне организације која је у стању да обезбеди оптимално садејство свих родова оружја. У вези са променама у развоју народноослободилачког рата, партијске организације су имале веома значајне задатке. О томе се у писму каже: »Прво, васпитавати масе нових војника у духу народноослободилачке борбе, упознавајући их систематски са развојем, циљевима и тековинама те борбе...

Друго, стварати чврсту дисциплиновану војну организацију, обучити масу нових војника, овладати свим модерним оружјем и васпитати командни кадар за руковођење фронталним борбама. Прелазећи на фронтални начин ратовања наше јединице су се нашле пред крупним и сложеним организационим и оперативним задацима. Да би се ти задаци могли решити, нужно је завести гвоздену војну дисциплину. .. Чланови Партије су дужни служити примером како у погледу изучавања војне вештине, извођења обуке, тако и у погледу извршавања постављених задатака. Нарочиту пажњу партијске организације треба да посвете подизању командног кадра, развијању упорности и офанзивности. За командни кадар, а нарочито виших јединица, није довољан лични хероизам, него је нужно оспособити команданте да руководе јединицом тако да она као целина извршава постављене задатке. Не сме се дозволити да команданти западну у положај да личном храброшћу надокнађују недостатке у командовању... «¹⁴⁾

Писмо није остало без одјека у партијским организацијама и јединицама Прве коњичке бригаде. Заменик политичког комесара бригаде Буро Шајиновић, политички комесари дивизиона Гојко Родић, Перо Танкосић и њихови заменици, политички комесари ескадрона и њихови заменици, озбиљно су схватили поруке писма, увидевши да је секташења било у њиховој средини, да примање младих, храбрих и политички свесних бораца у редове КПЈ и Скоја није задовољавајуће и да се то мора побољшати. Уследиле су припреме да се партијске организације омасовљавају, да кандидати и прекаљени скојевци постану чланови КПЈ. Перо Танкосић се сећа да је више младих људи за кратко време примљено у редове Партије, да су то били радосни тренуци за целу партијску организацију његовог дивизиона и партијске организације ескадрона.

Штаб бригаде и штабови дивизиона посебну пажњу посветили су делу писма у коме се говори о значају стручног

¹⁴⁾ У рововима Сремског фронта, страна 236-237.

оспособљавања командног кадра и команданата крупнијих војних јединица, развијању њиховог смисла, поред неоспорне личне храбрости, да умешно руководе бригадама и дивизионима и добијају битке. Том питању посвећен је састанак у Штабу Шесте личке пролетерске дивизије, коме су присуствовали представници Прве коњичке бригаде, учествовали у дискусији и дали низ корисних предлога.

Штабу Прве коњичке бригаде, средином јануара 1945. године, Штаб Прве југословенске армије дискретно је наговестио да се очекује да ће врховни командант Јосип Броз Тито посетити неке јединице на Сремском фронту. То је било довољно да се све јединице припреме за борбену смотру и сусрет са врховним командантом. Штаб Прве коњичке предочио је штабовима дивизиона и командама ескадрона да се строго придржавају плана извршења борбених и осталих задатака, што ће бити довољно да јединице буду спремне, у случају посете, да покажу како је њихово борбено умеће на завидном нивоу. Коњаници су предосећали, без обзира на тајност, да предстоји нешто несвакидашње и значајно. Неки су нагаћали да ће друг Тито, можда, доћи на истурене положаје у Моравићу и Сремској Рачи. Проницљивији су сматрали да је то тешко изводљиво због подводног терена и поплавлених путева.

Маршал Тито, у пратњи команданта Прве армије Пека Дапчевића, политичког комесара Мијалка Годоровића и осталих војних и политичких руководилаца, нашао се, 16. јануара 1945. године, у Штабу Прве армије у Ердевику, а потом у првој борбеној линији на Сремском фронту. У то време у јединицама Прве коњичке бригаде будност је максимално повећана и лево крило армијског борбеног распореда изузетно је заштићено. У Штабу Прве армије врховни командант се детаљно упознао са стањем на целој линији Сремског фронта, између Саве и Дунава, са распоредом наших јединица, колико су борбено активне и спремне да се супротставе снажнијим нападима противника. У првој борбеној линији Тито се срео и разговарао са борцима, десетарима и командирима водова. Било је необично и несвакидашње, да врховни командант долази у ровове прве борбене линије, да се излаже опасности да буде примећен од непријатеља који је био у непосредној близини и постане мета његовог оружја. Међутим, то није било први пут да се друг Тито нађе у првој борбеној линији, непосредно суочен са непријатељем. И раније се излагао опасности.

Приликом повлачења из Ужица, крајем 1941. године, када је преузео команду над водом бораца код Златибора и сузбијао напредовање Немаца. Тако је било и за време драматичних битака на Неретви и Сутјесци и непријатељског десанта на Дрвар. Титово присуство у тешким и судбоносним тренуцима значило је заиста много борцима и старешинама, у критичним ситуацијама уливало је самопоуздање да се и најтеже може савладати.

Врховни командант највише се задржао у рововима и земунцима борца Прве пролетерске бригаде. Командант Прве пролетерске дивизије Васо Јовановић и политички комесар Владо Шћекић објаснили су другу Титу како пролетери подносе рововски рат и живот у влажним подземним склоништима, како су изградили ровове по фронту и саобраћајнице по дубини. Реферисано је, такође, о борбеном и морално-политичком расположењу пролетера, о њиховој могућности да одбијају нападе и предузимају противнападе. У целини гледано, врховном команданту је приказано реално стање, онакво какво је било на положајима свих бригада, а самим тим и Прве коњичке, распоређене на земљишту које није било подесно за темељније фортификацијске радове.

Маршал Тито зашао је у заклоне за артиљеријска оруђа пролетера, муницију, возила, кухиње и није скривао задовољство. Највише га је одушевила примена маскирне дисциплине, бело обојена артиљеријска оруђа, неприметна на снежном покривачу и мразу. Новајлију у јединици, младог пролетера Станоја, друг Тито је упитао да ли је тешко дуго бити у рову и вребати непријатеља. Младић се одмах снашао и одговорио да му није лако и да би се пријатније осећао да се одмах крене у напад на противника. Друг Тито је разумео жељу пролетера и обећао је да ће све учинити да се што пре крене у офанзиву за коначно ослобођење наше земље. На крају је додао:

- А ви, борци, заложите се да што пре стигнемо у Загреб. Тамо ћете сигурно имати добар смештај.

Пролетери нису суздржали осмехе, а Станоје се присетио и упитао:

- Друже маршале, можемо ли одмах у офанзиву?...

- Без добре припреме нема успеха - упозорио је врховни командант.

Расположење за напад на непријатеља и продор у дубину његове одбране одликовало је све борце на Сремском фронту,

а такође и коњице који су смело залазили у непријатељску позадину, извиђали и вршили нападе.

Кад се нашао у Штабу Пете крајишке ударне дивизије, у Ловасу, њен командант, генерал-мајор Милутин Морача, обавестио је маршала Тита да се Немци групишу на десном крилу Сремског фронта, да из позадине доводе појачање у живој сили и ратној техници. Тито је пажљиво слушао Морачина објашњења и упитао куда би се непријатељске снаге усмериле ако би пошле у жешћи напад. Морача је одговорио да би немачке тенковске јединице највероватније користиле добро очувани друм од Вуковара према Сотину, Ловасу и Товарнику. Друг Тито је пажљиво погледао топографску карту са уцртаним борбеним распоредом наших и непријатељских јединица и саветовао да се више пажње обрати и на терен уз Дунав, према Опатовцу, Мохову и Шаренграду, напомињући да је валовит, покривен растињем и погодан за наступање непријатеља. Наредног јутра обистинило се Титово предвиђање. А борцима и старешинама Прве коњичке бригаде није било право што врховни командант није стигао у њихов штаб и на положаје у Босутским шумама да види и чује какве надљудске напоре улажу да не допусте непријатељу било какво изненађење нити угрожавање левог бока Прве југословенске армије.